

مرد علم و سیاست

آیت‌الله روح‌الله کمالوند لریستانی

www.ketab.ir

- سرشناسه:
عنوان و نام پدیدآور:
مشخصات نشر:
مشخصات ظاهری:
فروست:
شابک:
وضعیت فهرست نویسی:
یادداشت:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
موضوع:
شناسه افزوده:
شناسه افزوده:
رده بندی کنگره:
رده بندی دیویی:
شماره کتابشناسی ملی:
اطلاعات رکورد کتابشناسی:
- زیویار، فرهاد، ۱۳۴۸-
موضوع و سیاست؛ آیت الله روح الله کمالوند لرستانی / تألیف فرهاد زیویار، سیدبابک قیاسان
تهران: اسناد انقلاب اسلامی، ۱۴۰۳.
۵۵۶ ص.
مرکز اسناد انقلاب اسلامی؛ ۱۲۶: مطالعات انقلاب اسلامی؛ ۱۱.
۹-۱۱۳-۲۷۱-۶۲۲-۹۷۸-۰۰۰: ۳۰۰ ریال
فیبا.
این اثر به بررسی نقش آیت الله روح الله کمالوند در شکل گیری نهضت
امام خمینی و واسطه گیری بین علما و دربار می پردازد.
کمالوند، روح الله، ۱۲۸۰-۱۳۴۳
مجتهدان و علما - ایران - لرستان - سرگذشتنامه
Ulama-- Iran-- Lorestan -- Biogphy
روحانیت -- ایران -- فعالیت های سیاسی
Clergy -- Political activity-- Iran
قیاسیان، سیدبابک، ۱۳۵۸-
مرکز اسناد انقلاب اسلامی
BP ۵۵/۳
۲۹۷/۹۹۸
۹۶۴۹۴۶۴
فیبا

عنوان: مرد علم و سیاست؛ آیت الله روح الله محمدی لورستانی
تالیف: دکتر فرهاد زیویار (عضو هیئت علمی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی) - سیدبابک قیاسیان

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۴۰۳

شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۵۶۰۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۷۱-۱۱۳-۹

ISBN 978-622-271-113-9

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

این اثر با کاغذ حمایتی چاپ و نشر شده است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نرسیده به میدان قدس، روبه روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۱	پیشگفتار

فصل اول:

۱۷	پیشینه‌ی خانوادگی و خاستگاه اجتماعی
۱۹	شهر خرم‌آباد
۲۳	طبقات اجتماعی شهر خرم‌آباد
۳۰	اوضاع لرستان در عهد قاجار
۳۴	لرستان در انقلاب مشروطه
۳۸	لرستان در جنگ جهانی اول
۴۵	خاندان و پیشینه‌ی خانوادگی آیت‌الله کمالوند
۴۶	پدر و مادر آیت‌الله کمالوند
۴۶	وجیه و سکینه خانم است
۴۸	ولادت و تحصیلات
۵۲	ازدواج

فصل دوم:

۵۹	روحانیت لرستان
۶۱	نقش و جایگاه روحانیت در جامعه‌ی لرستان
۷۶	مسجد جامع خرم‌آباد

- ۸۲..... حوزه‌ی علمیه‌ی خرم‌آباد (حوزه‌ی علمیه‌ی کمالیه).
- ۸۹..... تولید حوزه‌ی علمیه‌ی کمالیه.
- ۹۶..... بودجه و هزینه‌های مالی حوزه‌ی علمیه.
- ۹۹..... اندیشه و عمل آیت‌الله کمالوند.

فصل سوم:

- ۱۱۳..... آیت‌الله روح‌الله کمالوند و حکومت پهلوی (۱۳۴۰-۱۳۰۰)
- ۱۱۶..... رضاشاه و روحانیت
- ۱۳۰..... قانون متحدالشکل کردن لباس
- ۱۴۳..... اجرای قانون کشف حجاب
- ۱۵۸..... تبارشناسی روحانیون لرستانی در سال‌های پس از سقوط رضاشاه
- ۱۶۱..... سیاست‌های ضد‌مذهبی محمدرضا پهلوی
- ۱۶۳..... مسئله مرجعیت آیت‌الله بروجردی
- ۱۷۲..... نهضت ملی شدن صنعت نفت
- ۱۸۴..... کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
- ۱۹۹..... مواجهه با توده‌ای‌ها و بهائی‌ها
- ۲۱۳..... آیت‌الله کاشانی
- ۲۲۲..... فدائیان اسلام (۱۳۳۴-۱۳۲۴)

فصل چهارم:

- ۲۲۹..... آیت‌الله روح‌الله کمالوند و نخستین گام‌های نهضت امام خمینی
- ۲۳۱..... بحران مرجعیت پس از رحلت آیت‌الله بروجردی
- ۲۴۱..... لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی
- ۲۶۶..... انقلاب سفید
- ۲۸۳..... اصلاحات ارضی

فصل پنجم:

- آیت الله کمالوند و نهضت امام خمینی ۲۹۷
- تحریم نوروز ۱۳۴۲ ۲۹۹
- تکاپوهای آیت الله کمالوند ۳۰۹
- فاجعه‌ی مدرسه‌ی فیضیه ۳۱۳
- تلاش‌های آیت الله کمالوند ۳۲۶
- قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ ۳۳۲
- نقش آیت الله کمالوند ۳۵۶

فصل ششم:

- آیت الله کمالوند نماینده‌ی گفتمان مذاکره در نهضت امام خمینی ۳۶۷
- مقدمه ۳۶۹
- مذاکرات علما و روحانیان در حکومت ۳۶۹
- دلایل انتخاب آیت الله کمالوند ۳۷۳
- مذاکره‌ی اول: ماجرای انقلاب سفید ۳۸۱
- مذاکره‌ی دوم: ماجرای مدرسه‌ی فیضیه ۳۹۲
- مذاکره‌ی سوم: ماجرای دستگیری امام خمینی پس از قیام ۱۵ خرداد ۴۰۶

فصل هفتم:

- ارتحال ۴۳۱
- اسناد و تصاویر ۴۵۵
- کتابنامه ۵۱۸
- نمایه ۵۳۹

مقدمه

نهاد روحانیت شیعه در ایران با همت والای علمای بزرگ دوره‌ی صفوی و کوشش‌های فراوان ایشان تشکیل می‌شود و همراه حکومت فراگیر ایرانی به تبلیغ و ترویج تشیع می‌پردازد. با برآمدن قاجاریه و شکست حکومت ایران در جنگ با همسایه‌ی شمالی و ازدست‌رفتن بخش‌های بزرگی از کشور و به دنبال آن تحمیل قراردادهای ننگین روحانیت شیعه فعالانه وارد عرصه‌ی سیاسی می‌شود. از این رهگذر در اولین اقدام چشمگیر در ماجرای تنباکو، فتوای میرزای شیرازی، استبداد داخلی و استعمار خارجی را به پادشاه به عقب می‌راند. ظهور مشروطه‌خواهی، عرصه‌ی دیگری است که رهبری مردمی نهضت‌ها در دستان روحانیت به نمایش می‌گذارد که با حمایت از مشروطه‌خواهان، به تقویت آن منجر می‌شود و جایگاه روحانیت در مبارزات را جلایی نو می‌بخشد، هرچند جفاها و تهمت‌ها فراوانی را نیز در این راه به جان می‌خورد. روحانیت پس از استقرار حکومت مستبد و دین‌ستیز پهلوی بر اساس احساس مسئولیت خویش در برابر ناگواری‌های جامعه ساکت نمی‌ماند و با تکیه بر امکانات در اختیار، برای بیداری مردم و ارتقای درک سیاسی جامعه می‌کوشد. اما حکومت پهلوی با ابزار سرکوب درصدد انزوای روحانیت و حوزه‌های علمیه برمی‌آید ولی با برافتادن اختناق رضاشاهی، روحانیت بار دیگر مجالی نو برای حضور در عرصه‌ی اجتماعی - سیاسی می‌یابد. این، دوره مبارزه‌ای بالنسبه طولانی است که به شکل‌گیری نهضت امام خمینی و سرانجام پیروزی انقلاب اسلامی منجر شد.

از رهگذر مطالعه‌ی دوره‌ی واپسین در مبارزه با حکومت پهلوی دوم، یکی از شخصیت‌های مبرز که نقشی درخور در پیشبرد نهضت امام خمینی ایفا کرد، آیت‌الله روح‌الله کمالوند است. عملکرد تأثیرگذار این روحانی در کار ظریف و مشحون از ریزه‌کاری‌های سیاسی برای میانجیگری میان علما و حکومت محمدرضاشاه است که واکاوی حیات سیاسی - اجتماعی این عالم روحانی را به موضوعی درخور تحقیق تبدیل می‌کند. از این رو، پژوهش حاضر، علاوه بر موضوع بالا به بررسی و تشریح نقش و جایگاه آیت‌الله کمالوند و دیگر روحانیون لرستانی در نهضت امام خمینی با استفاده از اسناد و خاطرات به‌جامانده از آن دوران می‌پردازد. بدون تردید، سابقه‌ی رفاقت و نزدیکی آیت‌الله کمالوند با امام خمینی در سال‌های اولیه‌ی تحصیل در محضر آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری یزدی و همچنین نقش‌آفرینی این روحانی برجسته در سامان‌دهی و سوق‌دادن نیروهای مردمی و مذهبی منطقه‌ی لرستان برای حمایت از نهضت امام خمینی، از موضوعات مهم و قابل‌رديابی در شکل‌گیری انقلاب اسلامی و شناخت فراز و نشیب‌های آن است، زوایای مختلف نقش روحانیت در شکل‌گیری نهضت و پیروزی انقلاب اسلامی را باز می‌تاباند.

پیشگفتار

تاریخ معاصر ایران در طول ادوار مختلف ناظر حوادث و وقایع گوناگون و بروز و ظهور شخصیت‌های نام‌آوری بوده است؛ شخصیت‌هایی که در صحنه‌های مهم تاریخی و سیاسی نقش سرنوشت‌سازی داشته‌اند. در این میان نقش شخصیت‌های برجسته‌ی روحانی در مقام هدایت نیروهای مذهبی سیاسی و اجتماعی در سرتاسر دوران تاریخ معاصر ایران به‌ویژه از دوران مشروطه تا به امروز قابل توجه است. این نقش برجسته به‌ویژه در دوره‌ی استقرار حکومت پهلوی و با تهاجم نیروهای بیگانه و فاساد خارجی به کشور و تسلط بر برخی از مناطق ایران جلوه و نمود بیشتری یافته و در بستر سپهر سیاسی جامعه ایران شاهد تحرکات و فعالیت‌های سیاسی و اجتماعی گوناگونی از سوی علما و روحانیون می‌باشیم. این قشر در دوران حکومت پهلوی از یک سو براساس مبادی دین و احساس مسئولیت در برابر اوضاع ناگوار جامعه حاضر به سکوت نبودند و از سوی دیگر بر پایه‌ی امکانات و منابعی که در اختیار داشتند، برای بیداری و آگاهی توده‌های جامعه و عامه مردم، عزم خود را جزم نمودند. از جمله‌ی این روحانیون آیت‌الله حاج آقا روح‌الله کمالوند عالم برجسته و صاحب‌نام لرستانی است.

در اهمیت این پژوهش همین بس که سابقه‌ی رفاقت و نزدیکی آیت‌الله کمالوند با امام خمینی در سال‌های اولیه‌ی تحصیل در حوزه‌ی علمیه‌ی قم و تلمذ این دو شخصیت روحانی برجسته در محضر بزرگانی همچون آیت‌الله حائری و آیت‌الله بروجردی و همچنین حضور و نقش این روحانی برجسته‌ی لرستانی در سامان‌دهی، جهت‌دهی و سوق‌دادن نیروهای

مذهبی، طلاب و روحانیون منطقه لرستان به‌ویژه نیروهای مذهبی، علما و سایر توده‌های شهری و روستایی شهر خرم‌آباد برای حمایت و همراهی از نهضت امام خمینی نقاطی اثرگذار در تاریخ انقلاب اسلامی محسوب می‌شوند. از سوی دیگر نقش بارز این روحانی برجسته در نقش‌آفرینی برای میانجی‌گری میان علما و مراجع با محمدرضا شاه پهلوی و نیز مذاکرات پی‌درپی ایشان با طرفین برای حل‌وفصل اختلافات فی‌مابین بر اهمیت این پژوهش می‌افزاید.

مهم‌ترین انگیزه برای نگارش این کتاب، ارائه‌ی نوشته‌ای با استانداردهای علمی در راستای بررسی جنبه‌های شخصیتی، اجتماعی و سیاسی آیت‌الله روح‌الله کمالوند است. محققان این اثر بر این باورند که تا به امروز در زمینه مؤلفه‌های شخصیتی آیت‌الله کمالوند و نقش فعال و پراهمیت ایشان به‌عنوان نماینده گفتمان مذاکره در نهضت امام خمینی اثر مدون و منسجمی بر پایه مستندات علمی و تحقیقاتی منتشر نشده است. لذا همین موضوع دلیل و انگیزه اصلی برای تدوین و انتشار این کتاب می‌آید.

از سوی دیگر کتاب حاضر وظیفه‌ای دوگانه را بر عهده دارد: از یک سو زندگی شخصی و سیاسی یکی از روحانیون و علمای برجسته‌ی لرستان و شهر خرم‌آباد را به تصویر کشیده و از سوی دیگر در تلاش است تا نقش و جایگاه ایشان و دیگر روحانیون لرستانی را در نهضت امام خمینی برپایه‌ی اسناد و خاطرات به‌جای‌مانده از آن دوران، بررسی و بازنمایی نماید.

روش تحقیق مورد استفاده در این کتاب روش تاریخی - تحلیلی و محدوده زمانی مورد نظر نیز حوادث و رویدادهای اتفاق‌افتاده در فاصله‌ی سال‌های ۱۲۸۰ یعنی از زمان تولد آیت‌الله روح‌الله کمالوند و سال‌های منتهی به انقلاب مشروطه تا اردیبهشت ۱۳۴۳ زمان ارتحال آیت‌الله کمالوند می‌باشد. در این میان به لحاظ رعایت اصل تطور تاریخی و بیان سیر حوادث و از طرفی نیز برای تکمیل روند تاریخی مباحث ناچار به بیان رخداد‌های حادث در حدفاصل سال‌های مورد نظر شده‌ایم.

گردآوری اطلاعات در این کتاب به روش کتابخانه‌ای و بهره‌گیری از اسناد و مدارک

تاریخی و نیز تا حد امکان مصاحبه با هم‌عصران، صاحب‌نظران، محققین و پژوهشگران تاریخ لرستان بوده است. منابع مطالعه و استفاده شده در این اثر مکتوب نیز به شرح موجود در پایان کتاب شامل کتب، مقالات، اسناد، آرشیو روزنامه‌ها و مطبوعات و مصاحبه با اشخاصی از جمله حجت‌الاسلام والمسلمین سیدحمید روحانی (زیارتی)، حجت‌الاسلام والمسلمین محمد محمدی، حجت‌الاسلام والمسلمین سیدرضا اکرمی، سرکار خانم طاهره کمالوند (دختر آیت‌الله کمالوند)، جناب آقایان حاج سیدرضا طاهری، حاج کاظم صدیق، سیدمحمد رضا قیاسیان، سیدیدالله ستوده، حجت‌الاسلام والمسلمین محمدمهدی روشن، حجت‌الاسلام والمسلمین سیدلطف‌الله حیات‌الغیب (مدیر حوزه‌ی عملیه‌ی کمالیه‌ی خرم‌آباد)، سیدمحمد سیف‌زاده، نادر خاکی صدیق (نوه‌ی دختری آیت‌الله کمالوند)، رضا مختاری اصفهانی (نویسنده و پژوهشگر تاریخ ایران) و رضا جایدری بوده است. گفتنی است که روایات و مصاحبه‌های کتاب در چند دسته جای می‌گیرند: دسته‌ی مصاحبه‌هایی است که محققین، خود بدان همت گمارده و به انجام رسانده‌اند. دسته‌ی دیگر مصاحبه‌هایی است که توسط دیگر افراد و یا سازمان‌ها از جمله مرکز اسناد انقلاب اسلامی فراهم آمده است. دسته‌ی سوم نیز روایات و مصاحبه‌هایی است که در کتب و مقالات نقل شده و یا در خاطرات شخصی منتشر و یا به چاپ رسیده است.

از میان کتاب‌ها و مقالات نیز کتاب‌های «آیت‌الله روح‌الله کمالوند به روایت اسناد ساواک» چاپ مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات؛ «گذر عمر» و «یادگار عمر» نوشته دکتر حمید عیدی؛ «علما در روشنای تاریخ» به کوشش سیدمحمد سیف‌زاده؛ «خاطرات آیت‌الله سیدحسن طاهری خرم‌آبادی» به کوشش محمدرضا احمدی؛ «نهضت روحانیون ایران» به قلم استاد علی دوانی و «تاریخ شفاهی انقلاب اسلامی» نوشته عبدالوهاب فراتی از دیگر منابع در دسترس، بیشتر مورد استفاده قرار گرفته است. در کنار آن، اسناد و آرشیو مراکز اسنادی همچون مرکز اسناد انقلاب اسلامی، مرکز پژوهش و اسناد ریاست جمهوری، سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران و نیز آرشیو روزنامه‌های اطلاعات، کیهان، باختر امروز، مجله خواندنی‌ها

و مجله یاد و برخی از اسناد و مجموعه‌های خصوصی و خانوادگی پایه تحقیق و مطالعات را تشکیل داده‌اند.

از بارزترین ویژگی‌های اثر حاضر اینکه محققان در تلاش بودند تا ضمن مطالعه و یادداشت‌برداری از منابع در دسترس با دقت هرچه تمام‌تر و با ذکر ارجاع از مطالب مستخرجه استفاده نموده و در برخی از موارد به منابع اصلی و اولیه رجوع نمایند. دیگر ویژگی این کتاب ایجاد پیوستگی در متون پراکنده در اسناد به جای مانده از آن دوران برای تصویرسازی و تلاش برای ایجاد درک درستی از واقعیت‌ها و رویدادهای دوران زندگی و حیات آیت‌الله کمالوند بوده است.

سازماندهی کتاب بر مبنای ارائه یک مقدمه و فصولی پنج‌گانه می‌باشد. فصل اول به ذکر پیشینه خانوادگی و خاستگاه اجتماعی آیت‌الله کمالوند و بررسی اوضاع محل زندگی و حیات و زمانه این روحانی برجسته می‌پردازد. در فصل دوم نقش و جایگاه روحانیت در منطقه لرستان و نیز آراء و اندیشه‌های سیاسی و اعتقادی آیت‌الله کمالوند مورد بررسی قرار گرفته است. فصل سوم بررسی تحركات، مواضع و فعالیت‌های آیت‌الله روح‌الله کمالوند و دیگر روحانیون لرستانی نسبت به سیاست‌ها و برنامه‌های صمدیه‌ای رژیم پهلوی را در دستور کار قرار می‌دهد. فصل چهارم شامل حوادث و رویدادهای حادث در فاصله زمانی رحلت مرجع عالی‌قدر آیت‌الله بروجردی تا اعمال سیاست‌ها و اصلاحات محمدرضا پهلوی به‌منظور تحریک علما و روحانیون است و سرانجام در فصل پنجم نقش و جایگاه آیت‌الله روح‌الله کمالوند در همراهی و پشتیبانی از نهضت امام خمینی و اقدامات و فعالیت‌های این روحانی برجسته لرستانی در همراهی و همگامی نیروهای مذهبی منطقه لرستان و شهر خرم‌آباد با نهضت امام و همچنین نمایندگی روحانیت در مذاکره با محمدرضا پهلوی بررسی و واکاوی شده است.

در پایان بر خود لازم می‌دانیم از همه‌ی آنانی که بزرگواران قبول زحمت نموده و در مراحل تحقیق و نگارش این کتاب ما را یاری داده‌اند، سپاس و قدردانی خود را ابراز نماییم.

امید که اثر حاضر دستمایه‌ای برای محققان، پژوهشگران، اندیشمندان و خوانندگان گرامی در تحقیق و تتبع درباره‌ی تاریخ معاصر و نقش مردم و روحانیت باشد.

دکتر فرهاد زیویار

سیدبابک قیاسیان

تابستان ۱۴۰۲

www.ketab.ir